

II. Meşrutiyet'ten Erken Cumhuriyet Dönemine İstanbul'da Sporun Yapılanması (1908-1938)

The Structuring of Sports in Istanbul from the Second Constitutional Era to the Early Republican Period

(1908-1938)

Suha KARACA

Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl University, Department of Physical Education and Sports, Van, Turkey
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, BESYO, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Bölümü, Van, Türkiye
Orcid: 0000-0001-5861-4003 / E-mail: karaca.suha@yyu.edu.tr

Article Information/Makale Bilgisi

Cite as/Atıf: Karaca, S. (2023). The Structuring of Sports in Istanbul from the Second Constitutional Era to the Early Republican Period (1908-1938). *Van Yüzüncü Yıl University the Journal of Social Sciences Institute*, Republic Special Issue, 485-495.
Karaca, S. (2023). II. Meşrutiyet'ten Erken Cumhuriyet Dönemine İstanbul'da Sporun Yapılanması (1908-1938). *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cumhuriyet Özel Sayısı, 485-495.

Article Types / Makale Türü: Research Article/Araştırma Makalesi

Received/Geliş Tarihi: 22 June / Haziran 2023

Accepted/Kabul Tarihi: 13 October / Ekim 2023

Published/Yayın Tarihi: 29 October / Ekim 2023

Pub Date Season/Yayın Sezonu: October / Ekim

Issue/Sayı: Republic Special Issue/Cumhuriyet Özel Sayısı **Pages/Sayfa:** 485-495

Plagiarism/İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software./ Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Published by/Yayıncı: Van Yüzüncü Yıl University of Social Sciences Institute/Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Ethical Statement/Etik Beyan: It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited/ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur (Suha KARACA).

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır./ Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz

İstanbul; üç büyük imparatorluğa başkentlik yapan bir şehirdir. Genç Türkiye Cumhuriyetine başkentlik yapmasa da Cumhuriyete sayısız ilkler kazandırmıştır. Cumhuriyet dönemine yön veren pek çok alanda olduğu gibi spor kurumunun ve politikasının temelleri I. Meşrutiyet döneminde atılır, II. Meşrutiyet ile birlikte hız kazanır ve Erken Cumhuriyet Döneminde vücut bulmaya kadar uzanır. Osmanlıda savaş eğitiminin bir parçası olarak görülen ve bugünkü spor dallarının kökenlerini oluşturan faaliyetler, modernleşme süreci içinde herkesin sağlık ve bedensel disiplin adına yapması gereken spor faaliyetlerine dönüşür. Cumhuriyetin kurucusu, Ulu önder Gazi Mustafa Kemal ise Türkiye Cumhuriyetini kurmak için sadece cephelerde savaşmadı. Toplumun sosyal, kültürel ve sportif açıdan kalkınması için hayata geçirdiği önemli projeleriyle, Türk sporuna ve Türk halkına şüphesiz en büyük katkıyı sağladı. Özellikle ulus-devletin kuruluşuyla beraber, spor vatandaşların katılımı için ulusal bir alan olarak yeniden düzenlenir. İstanbul bu hedeflerin başlangıç noktası olması nedeniyle Türk spor tarihine damga vurmuş bir şehirdir. Yabancı antrenör, spor kampları, yurt dışında yapılan müsabakalar sporda modernleşmede ilk adımlar olmuştur. İlk kurulan kulüpler, dernekler ve onların vasıtasıyla tanışılan spor branşları sonrasında resmi olarak olimpiyat oyunlarına ilk katılım bu dönemin önemli gelişimleridir. Çalışmada nitel yöntem benimsenmiş olup literatür incelemesi tekniği uygulanmıştır. Bu çalışma ile Türkiye Cumhuriyeti'nin 100.Yılında, II. Meşrutiyet'ten Erken Cumhuriyet Dönemine spor yönetimi kavramı üzerinden İstanbul'un önemi amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, II. meşrutiyet, spor tarihi, erken cumhuriyet, spor teşkilatı

Abstract

Istanbul; It is a city that was the capital of three great empires. Although he could not be the capital of the young Republic of Türkiye, he brought many firsts to the Republic. As in many fields that shaped the Republican period, the foundations of the sports institution and its policy were laid in the I. Constitutional Period, accelerated with the Second Constitutional Monarchy and extended to its emergence in the Early Republican Period. The activities, which were seen as a part of the war training in the Ottoman Empire and constitute the origins of today's sports branches, turn into sports activities that everyone should do in the name of health and physical discipline in the modernization process. The founder of the Republic, the Great Leader Gazi Mustafa Kemal, did not only fight on the fronts to establish the Turkish Republic. Undoubtedly, he made the greatest contribution to Turkish sports and the Turkish people with the important projects he implemented for the social, cultural and sportive development of the society. Especially with the establishment of the nation-state, sport is reorganized as a national space for the participation of citizens. Since Istanbul is the starting point of these goals, it is a city that has left its mark on Turkish sports history. Foreign coaches, sports camps, competitions held abroad have been the first steps in modernization in sports. After the first established clubs, associations and the sports branches introduced through them, the first official participation in the Olympic Games is the important development of this period. In the study, the qualitative method was adopted and the literature review technique was applied. With this study, the importance of Istanbul is aimed through the concept of sports management from the Second Constitutional Period to the Early Republican Period in the 100th Anniversary of the Turkish Republic.

Keywords: Istanbul, second constitutional monarchy, history of sports, early republic, sports organization

Giriş

Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde modernleşen İstanbul'un ve Cumhuriyet İstanbul'unun dünyadaki konumu incelendiğinde, bu dönemin Tanzimat sonrası yeni şehirleşme ve yönetim arayışlarına giren İmparatorluk İstanbul'undan başlayıp ulus devlet, soğuk savaş ve küreselleşme söylemlerinin hâkim olduğu günümüz İstanbul'una kadar devam ettiği görülür. İstanbul'un 1.600 yıl devam eden siyasi başkent olma durumu artık yoktur; bunun yerine İstanbul metropol kent ya da eğitim, kültür, sanat, spor, ticaret ve finansın başkentidir. Bu dönemde İstanbul sanayileşme, kapitalistleşme ve modernleşme döneminin öne çıkardığı dünya şehirleri ile çevrelenmiş ve daha ölçekli bir role bürünmüştür. Tarihsel açıdan bakıldığında bu dönem IV ve V. asırlarda Roma, VII ve VIII. asırlarda Müslüman devletleri ve XIII-XIV ve XV. asırlarda Latinler ve Osmanlılar tarafından çevrelendiği için genişleme imkânı bulamadığı dönemlere benzetilebilir (Uğur, 2015, s. 219-220).

Milletlerin geçmişten günümüze kadar getirdiği, sosyal yapı ve yaşayıştan kaynaklanan, kısmen coğrafi özellikleri de bünyesinde barındırdığı spor kültürü anlayışları vardır. Sporun doğrudan kültürün veya kültürel yapı elemanlarının tesiri altında her toplumda ayrı şekil ve muhteva da ortaya çıktığı ve yaşadığı söylenebilir (Karaca, 2022, s. 98).

Modern dünyada spora bakış açısı değişerek ülkelerin gelişmişlik düzeylerinin göstergelerinden biri olarak kabul edilmeye başladığından, her alanda kalkınmayı ve çağdaş uygar devletlere ulaşmak ve geçmek için yola çıkan Türkiye Cumhuriyeti yöneticileri de, spor konusunda fiziksel ve ruhsal açıdan akıl ve beden sağlığı yerinde güçlü insanlar yetiştirmek, halkına sporu benimsetmek ve sportif faaliyetler çerçevesinde toplayarak millî birliği güçlendirmeyi amaçladılar. Böylece, Modernleşen Türkiye'nin Batı'ya tanıtımı spor faaliyetleri aracılığıyla yapılacaktır.

Balkan Savaşlarındaki başarısızlıklarda askerlerin fiziksel ve ruhsal eksikliklerinin görülmesi sonucu Genç Cumhuriyetin spor faaliyetlerin devlet eliyle düzenlemesi zorunluluğunu da beraberinde getirdi. Ancak, Balkan Savaşı'nın hemen sonrasında cereyan eden Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele bu konuda düşünülen adımların atılmasına imkân vermemişti. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Ulus-devletin kurulmasının ardından inşa edilmeye başlayan yeni toplumda hedef Türk Milleti'nin kültürünü çağdaş uygarlıklar seviyesinin üzerine çıkarmaktı. Bu hedeflere ulaşmak amacıyla sporda örgütlenmenin ilk aşaması olarak, 1922 yılında İstanbul'da Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCi) kuruldu (Taşdemir, 2019, s. 445).

Cumhuriyetin kuruluşundan hemen sonra savaşların yol açtığı maddî kaynakların yetersizliği nedeni ile Türkiye'de spor faaliyetleri Türk İnkılabı ile başlayan yeniden yapılanma süreci içinde birçok sorunla karşı karşıya kalmış, buna rağmen kararlı ve hızlı bir şekilde gelişme gösterilmiştir. Spor Genç Cumhuriyet'in ülke politikasında yerini etkin bir şekilde almıştır (Müftüoğlu ve Yıldırım, 2021, s. 72).

İstanbul ülkenin dünya sahnesinde yerini alabilmesi için her alanda olduğu gibi, II. Meşrutiyet ile hız kazanan ve Cumhuriyetin ilanı ile vücut bulan tüm devrimlerde ilklere ev sahipliği yapmıştır. Spor alanında başlayan değişimler kurumsal kimliğe kavuşarak bugünkü Türk Spor Yönetiminin temelini oluşturmuştur.

1. II. Meşrutiyet Dönemi Spor Faaliyetleri ve İstanbul

Modern anlamda beden terbiyesi olarak spor, önceleri savaşa hazırlık idmanı düşüncesinden Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde eğitici ve sağlıklı beden felsefesi üzerinden, önemsenen bir unsura dönüşmüştür. Beden terbiyesinin fikir babaları ve uygulayıcıları arasında İstanbul'da iki isim öne çıkar: Selim Sırrı ve Rıza Tevfik. İmparatorluk döneminde gündelik yaşantılar, yasaklar ve geleneklerden ötürü rağbet ve saygı görmeyen bedensel hareketliliğe, bu iki öncünün girişimiyle itibar sağlanmaya çalışılır. Spor bedensel hareketlilik, sağlık, canlılık ve ilerleme düşüncesini ilham eden bir pratik olarak II. Meşrutiyet döneminin atılımlarından biri sayılır. İmparatorluğun son döneminde beden terbiyesi ile ilgili açılımlar, Batıdaki gelişmelere paralel bir seyir takip etmiştir (Yarar, 2014, s.305).

Kendilerine Avrupa rotası çizmiş olan Osmanlı aydın ve yöneticilerinin, bu dönemde sporla ilgili gelişimlerinde referansları Batı eksenlidir. Özellikle Batı'da spor hareketlerini izleyen ve oralarda bunları yakından takip eden Türk aydınları, ülkeye döndükten sonra, oradaki modelleri uygulama fırsatı elde ettiler (Soyer, 2004, s. 211).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde ise, sporun uygulanış itibarı ile ikili bir yapıya ayrıştığı görülmektedir;

1-Toplumun geneli tarafından benimsenmiş ve çeşitli ritüellerle beslenerek Türk kültürünün özelliklerini yansıtan ve "gelenekselleşen sporlar",

2-Topluma tamamen yabancı farklı kültürel öğeler barındıran ve yabancılar tarafından getirilen "modern sporlar" olmak üzere ikili yapıya ayrışmıştır (Güven, 2000, s. 360).

Dönemin siyasi ve ekonomik yapısının etkisi ile özgürlüğe sahip elit kesim ve Osmanlı toplumunda yaşayan azınlıklar tarafından, özellikle büyük yerleşim birimlerinde modern sporların yaygınlaşması ve gelişimi için ortam hazırlanmıştır. Bunun sonucunda gelenekselleşen sporlar, merkeze uzak olan kırsal bölgelere ve taşraya doğru kayarken, oluşan boşluk modern sporlar tarafından doldurulmuştur. Modern sporların ilk uygulama alanlarının kalabalık ve büyük yerleşim birimlerde özellikle İzmir ve İstanbul'da olduğu görülmektedir. Bu dönem Osmanlı'da dünyanın pek çok yerinde faaliyeti bulunan "Young Men's Christians Association - (YMCA) Genç Hıristiyanlar Birliği" nin organize ettiği birçok spor faaliyeti yapıldığı belirtilmektedir (Tayga, 1990, s. 125).

XIX. yüzyılın başlangıcıyla beraber Osmanlı'da artık futbolla özdeşleşen spor hayatındaki en büyük atılım II. Meşrutiyet'in ilanı ve başlattığı yeniliklerle olacaktır. 1876 Anayasası'nın yeniden yürürlüğe girmesiyle 23 Temmuz 1908'de başlayan dönem, sporun, okulların arka bahçelerinden çayırlara özgürce taşındığı bir dönem oldu. Bu dönemin önemi özellikle İstanbul'da yarışmacı sporun başladığı, 1912 Stockholm'de düzenlenen Olimpiyat oyunlarına ilk kez sporcu gönderildiği, futbolun en popüler spor haline geldiği ve izci gruplarının oluşturduğu bir dönemin olmasıdır. Geleneksel sporlardan modern sporlara geçişte özellikle futbol artık bu dönemden itibaren, Türklerin birincil sporu olarak öne çıkmaya başlamaktadır. Futbolun yanı sıra bugün dünyada tatbik edilen modern spor branşlarının bazılarının Türkiye'ye 1900 yılından itibaren girdiği görülmektedir. Kriket, patentli hokey, çim hokeyi, patinaj gibi farklı spor branşları ve ilk izcilik örgütü olan Osmanlı Keşşafiler Cemiyeti'nin kuruluşunun II. Meşrutiyet dönemine rastlaması, Osmanlı toplumunda modern sporun çeşitlenerek kurumlaşması süreciyle yeni dönemin getirdiği özgürlük ortamı arasındaki ilişkiyi de sergilemektedir. Meşrutiyetçi Jön Türkler dönemi; yani II. Meşrutiyet devri için, Türkiye'de spor olgusunu modernite bağlamına taşıyan esas dönem demek yerinde olacaktır (Zelyurt, 2013, s. 1471).

Atletizm sporları İstanbul'a 1890'larda girmekle birlikte, bu alandaki yarışmaların tertibi II. Meşrutiyet'in ilanından sonradır. Mekteb-i Sultânî'de, özellikle kuruluş yıldönümlerinde okul içi etkinlikler kapsamında jimnastik ve koşu yapılmaktaydı. 1908 yılında atletizm seminerleri verilmeye başlanmış, 1909 yılında ise Adana ve Halep'te meydana gelen Ermeni saldırılarında zarar gören Türk ve Ermenilere yardım amacıyla düzenlenen programda atletizm ve jimnastik gösterileri yapılmıştı. Atletizmin gelişmesine önemli katkılar sağlayan Fenerbahçe Kulübüncü 1913 yılında düzenlenen spor bayramında düzenlenen 100 ve 800 m. koşularını, sonraki yıllarda atletizmin diğer dallarında yapılan müsabakalar izledi. Şark Kulübü'nün 1915 yılında Union Club'da tertiple ettiği yarışmalara Altınordu, Şark, Beşiktaş ve Fenerbahçe kulüpleri katılmış; futbol, bisiklet ve koşunun yanında, gülle, disk ve cirit atma, uzun atlama gibi atletizm yarışları yapılmıştır. 1917'de Kadıköy İttihad ve Spor Kulübüncü düzenlenen yarışlar ise ayrıca önem arz etmekteydi, II. Mahmud döneminden beri ilk defa devlet büyüklerinin organizasyonları seyretmesi spora verdikleri değeri göstermekteydi. Sporcular disk, gülle, cirit ve İsveç tarzı jimnastik dallarında yarışmışlardır (Yıldız, 2002, s. 320).

Askerî okullarda başlayan ve zamanla sivil okulların programına da giren beden eğitimi dersleri, II. Meşrutiyet dönemiyle beraber sistemli bir şekilde ele alınarak birçok okulda dersin isminde ve içeriğinde jimnastikten terbiye-i bedeniye doğru bir dönüşüm yaşanmıştır. II. Meşrutiyet döneminde başlayan ve sultânî okulları için 1913 ve 1915 yıllarında yayınlanan ders programlarında terbiye-i bedeniye derslerinde İsveç usulü alıştırtma ve oyunlara yönelik eğitimlere yer verilmiştir. Bu eğitimlerin yanı sıra 1915 yılında yayınlanan ders müfredatında sultânîlerde ders dışında uygulanabilecek atlama, esir almaca, el ile futbol, disk ve cirit atma, halat çekme, yaya yarışları, hokey, tenis, yüzme, kürek çekme, bisiklet, eskrim, futbol ve nişan atma gibi etkinlikler ile ilgili bilgiler de sunulmuştur. Bu bilgilerden hareketle, II. Meşrutiyet döneminde sultânî okulları için yayınlanan resmi programlarda terbiye-i bedeniye derslerinde İsveç jimnastiği, ders haricindeki zamanlarda ise İngiliz tarzı sporların uygulanması önerilmiş; II. Meşrutiyet öncesi dönemlerde uygulanan aletli jimnastiklere ise yer verilmemiştir. Bu durum beden eğitimi alanında yaşanan dönüşüme işaret etmiştir. Ancak uygulama noktasında özellikle İstanbul Mekteb-i Sultânî'de görev yapan öğretmenlerin derslerde kendi beden eğitimi anlayışlarına uygun olan sistemi tercih ettikleri de akla gelmektedir (Özçakır ve Yıldırım, 2016, s. 22)

II. Meşrutiyet sporda kurumsallaşma açısından önemli kazanımların başlangıç dönemi olmuştur. Öncesinde izin gerektirmeyen gayri resmi olarak faaliyetlerini sürdüren spor kulüpleri, II. Meşrutiyet'in ilanından (23 Temmuz 1908) sonra özel hukuk kurallarına ve tüzel kişiliği tabi oldu. 1909 yılında 1680 sayılı Cemiyetler Kanunu ile beraber dernek kurulmasına izin verilmiş, eski kurulan spor kulüpleri (Galatasaray, Beşiktaş, Fenerbahçe gibi) resmen tescil edilmiştir. Ayrıca, yeni spor kulüpleri de bu kanun çerçevesinde resmi statüyle kurulmaya başlamıştır (Karakaya ve Devicioğlu, 2020, s. 112).

1908 yılıyla başlayan sporda modernleşme hareketleri ardından yaygınlaşan ve daha çok özel organizasyonlarla yapılan spor karşılaşmaları halkın ilgisini çekmeye başladı. Bunun sonucunda oluşan talepler nedeniyle İstanbul'da özel sektör tarafından açılan "Terbiye-i Bedeniye Mektebi" niteliğindeki okullar büyük ilgi gördü. Selim Sırrı Bey bu yeniliğe de öncülük

ederek, Eylül 1908'de İstanbul Mercan Yokuşunda özel bir "Beden Terbiyesi Okulu" açtı. Bu okulda öğrencilere jimnastik, kılıç, meç, boks ve atıcılık dersleri verilmekteydi.

Selim Sırrı Bey, bir bakıma yaptığı çalışmaların mükafatı olarak Maarif Nazırlığına bağlı okullarda görev yapmak üzere Genel Müfettiş olarak tayin edildi. Selim Sırrı Bey, 1910 yılında liselerin birinci ve ikinci dönemlerine beden eğitimi dersleri konmasını temin etti ve çoğu sarıklı olan İstanbul'daki Muallim Mektebi talebesine hem jimnastik dersi vermeye hem de tedris usulü öğretmeye başladığını, bazı gençleri yanına alarak Kadıköy Fenerbahçe Stadına götürdüğünü ve onlara, bir spor kulübünün kurulmasının öneminden bahsettiğini ve ardından bir nizamname hazırlanarak bu gençler tarafından "İstanbul Gençleri Terbiye-i Bedeniye Kulübü" nün kurulduğunu anlatır (Günay, 2016, s. 385).

1908 yılı temmuz ayında Meşrutiyet'in ilanı ile ülke büyük bir özgürlüğe kavuşmuştur. İlk Türk spor kulüplerine öncülük yapan Beşiktaş, Galatasaray ve Fenerbahçe kabul edilen Cemiyetler Kanunu çerçevesi içinde resmen kayıtları yaptırılarak İstanbul'da yeni yeni spor kulüpleri kurulmasının önü açılmıştı. Meşrutiyet'in ilanının ertesinde, kendiliğinden kurulan çeşitli dernekler 16 Ağustos 1909 günlü Cemiyetler Kanunu ile beraber meşrutiyet kazanmış, dernek kurma hak ve özgürlüğü 21 Ağustos 1909 tarihli bir yasayla Kanun-i Esasi'ye 120. Madde olarak eklenmiş ve anayasal güvence altına alınmıştı. Siyasal, Fikir-Eğitim, Kültür, İktisadi-Mesleki, Hayır-Yardım, Kadın, Gençlik, Dinsel, Etnik-Ayrımcı olarak sınıflandırılan çeşitli derneklerin ortaya çıkması sürecinin doğal bir sonucu olarak, II. Abdülhamit döneminin yasaklı faaliyetlerinden biri olan futbol da kulüp çatısı altında yasallaşarak serbest kalmaktaydı. Cemiyetler Kanununa göre ilk ruhsat alan Beşiktaş Kulübü olmuştur. Hemen aynı aylarda onayını yaptıranlar arasında Altınordu, Galatasaray, Fenerbahçe, Süleymaniye, Vefa, Beykoz, Nişantaşı, Türk Gücü, Anadolu Hisarı Türk Kulüplerinin adı geçmektedir (Zelyurt, 2014, s. 1766).

Sporda başlayan değişim sonrasında ulus kavramını destekleyen faaliyet olarak izcilik ön plana çıkmıştır. Birinci Dünya Savaşı öncesi artan militarizm ortamında ve "ulusal çöküş" e ilişkin tespitler sosyal-Darwinist görüşler ile birlikte olumsuz bir hava oluşturmuştu. Bu çöküşe bir çözüm bulmak, başta askerî açıdan olmak üzere "ulusal verimliliği" artırmak amacıyla ilk kez Baden-Powell tarafından İngiltere'de "BoyScouts" adıyla örgütlenen ve kısa sürede tüm dünyaya yayılan izcilik çok geçmeden Osmanlı İmparatorluğu'nda da yankı uyandırmış ve birbiri ardına mekteplerde kurulmaya başlanmıştır.

İstanbul Lisesi İzcilik Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi'nde izciliğin kuruluşu hakkındaki bir belgede de izcilik konusunda ön çalışmaların Edirne'de yapılmış olmakla birlikte, esas örgütlenmenin İstanbul'da Ahmet ve Abdurrahman Robenson kardeşler tarafından Galatasaray ve İstanbul Sultanisinde 15 Şubat 1912 tarihinde gerçekleştiği ifade edilmektedir. İzcilik örgütünün 1910'da Saint Benoit ve Galatasaray'da, 1911'de İstanbul ve Üsküdar sultanilerinde ardından da Vefa, Kadıköy ve Nişantaşı idadilerinde kurulduğu bilgisini vermektedir (Yamak, 2009, s. 102-103).

İstanbul'da 13 Mart 1913'te kurulan ve beden terbiyesine ilişkin talimlerin icrasının öncelik olduğu teşkilatların başında da Türk Gücü gelmektedir. Ülke çapında örgütlenmek üzere kurulan Türk Gücü'nün vilayet, liva ve kazalarda "tâli" merkezleri bulunmakla birlikte bunların hepsi, İstanbul'daki merkeze bağlıdır. İstanbul merkezi, asli genel başkanın ayin edeceği bir başkan yardımcısı ile bir doktor, bir mühendis, bir kâtip ve üç üyeden oluşmakta ve derneğin hükümete karşı sorumlu bir temsilcisi bulunmaktadır.

Faal üyelerin jimnastik ve spor yapmaları zorunludur. Nizamname' den Türk Gücünde jimnastik yöntemi olarak, Müller'in "Mon Sistemi"nin kabul edildiği anlaşılmaktadır. Her faal üye bu jimnastik yöntemindeki hareketleri düzgün bir şekilde yapmaya ve belirli zamanlarda bunlardan sınav olmaya mecbur olduğu gibi, haftada bir gün uzun yürüyüşlere ve bir gün de sporlara katılması zorunludur. Sporlar şöyle sıralanmaktadır: Uzun yürüyüşler, jimnastik adımı, vadi koşma, sıçrama, atlamak, "yüzgeçlik" (yüzücülük) ve gemicilik (kürek, yelken) alaturka alafranga güreş, boks, meç, kılıç, kalkan, ok (kemankeşlik, tirandazlık) cirit, değnek, kargı, binicilik, nişan talimleri, disk, bisiklet, otomobil kullanmak, futbol, tenis, golf, hokey, polo vb.

Her üye isteğine ve yaşına göre bir spor yapacak, bu sporların her birine ayrı ayrı nöbetleşe olarak katılacaktır. Yürüyüşler "kılavuzluk" (rehberlik/izcilik) yöntemiyle yapılacak, kılavuzluk ve oyunların birer talimatı olacak ve bunlara ve nizamnameye uygun hareket etmeyen veya jimnastik hareketlerini yapmayanlar hakkında idare heyeti, faal üyelerden seçeceği bir hakem heyeti aracılığıyla ceza verdirecek, bu cezalar öğüt, uyarı ya da uzaklaştırma biçiminde olacaktır. Beden terbiyesine özen gösterenler ve vücudunu iyi yetiştirenler ise ödüllendirilecektir. 28. maddede, "Elhâsıl Türk Gücünün nizam ve intizâmını Türk terbiyesinin esâsı olan (sıra, saygı) te'min edecektir." denmektedir (Yamak, 2009, s. 151-153).

Spor faaliyetleri açısından durgun geçen Balkan savaşları dönemini takiben Türkiye'ye giren çağdaş sporlardan yelken sporu, İngilizlerin İstanbul'da Moda, Büyükdada ve Bakırköy'de yelken kulüpleri kurulmasıyla başladı. Kulüpler 1913 yılında ilk yarış düzenlediler (Kuzucu, 2020, s. 515).

Balkan savaşlarından sonraki barış sürecini desteklemek amacıyla 1913 yılında Donanma Cemiyetince Moda Koyunda kürek yarışları düzenlendi. Bu yarışlara Fransız, İtalyan, Alman ve Amerikan filikaları katılmıştı. Yarışlara Türk kulüpleri

katılmamıştı, ama Galatasaray ve İstanbul sultanîleri öğrencileri yabancılardan aldıkları teknelerle yarışmışlardır (Yıldız, 2002, s. 347).

Fenerbahçe kürek sporunu ilk benimseyen kulüplerden biri olarak, 1914 yılında Kuşdilindeki tesislerinde bir kayıkhaneye yaptırdı. I. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla varlıklarına el konulan İstanbul'daki İngiliz ailelerin yelken ve kürek sporlarına ait tekneleri de devletin eline geçmişti. Bu tekneler Türk spor kulüplerine dağıtıldı. Bu vasıta ile Türk kulüpleri kürek ve yelken sporlarını başlatmış oldular. Donanma Cemiyeti'nin 1917'de Heybeliada'da düzenlediği Sultan Reşad Kupası'nı ise Fenerbahçe kazandı (Kuzucu, 2020, s. 515).

Amerika kökenli voleybol ve basketbol sporlarının girişi, Genç Hıristiyan Erkekler Birliği (YMCA)'nın Türkiye sorumlusu Dr. Deaver'in Selim Sırrı Bey'le tanışmasıyla başlar. İstanbul'daki ilk voleybol maçı 1919'da YMCA'nın Çarşıkapıdaki binasının spor salonunda oynanmış, yine aynı yıl ilk şampiyona düzenlenmişti. Okullar arasında yapılan bu müsabakalarda şampiyonluğu Darüleytam kazanmış, devam eden yıllarda üst üste üç yıl Mühendis Mektebi şampiyon olmuştur. Bu başlangıç ilerleyen yıllarda İstanbul voleybol liginde kadar devam edecektir (Yıldız, 2002, s. 571).

II. Meşrutiyet'ten sonra İstanbul'da kurulan ve futbolla birlikte farklı spor alanlarında faaliyet gösteren kulüplerin sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu dönemde kurulan başlıca kulüpler;

Anadolu Spor Kulübü: 1908 yılında Burhan Felek ve arkadaşlarının girişimiyle kurulmuştur. Halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Vefa Terbiye-İ Bedeniye Kulübü: 1908'de üç takımın birleşmesiyle oluşan kulüp İstanbul'un belli başlı kulüplerinden biri olmuştur.

Süleymaniye Terbiye-İ Bedeniye Kulübü: 1911 yılında kurulmuştur.

Anadoluhisarı İdman Yurdu: 1912 yılında kurulmuştur.

Hilal Spor Kulübü: 1912 yılında kurulmuştur.

Telefoncular: İstanbul Telefon Şirketinin İngiliz teknisyen ve işçileri 1912'de kurmuştur, 1914'te harp hali nedeniyle hükümetçe kapatılmıştır.

Armstrong-Vickers: 1912'de aynı adlı İngiliz firmasının memur, teknisyen ve işçileri tarafından kurulmuştur. 1914'te hükümetçe kapatılmıştır.

Türk İdman Ocağı: 1912'de kurulmuştur. I.Dünya Savaşı sırasında kapanmıştır.

Makabi Spor Kulübü: 1913 yılında Museviler tarafından kurulmuştur. 1930'lu yılların sonunda faaliyetini bitirmiştir.

Darüşşafaka: 1914 yılında Darüşşafaka Lisesi öğrencileri tarafından kurulmuştur.

Altınordu İdman Yurdu: 1910 yılında Galatasaray'a kardeş kulüp olarak kurulan Progress International, 1914 yılında bu adı almıştır. Dahiliye Nazırını başkanlığa getirerek hem mali destek sağlamış hem de hükümetten destek alarak cepheye asker yollamayan tek kulüp olmuştur. Mali yönden kuvvetlenince yaptığı transferlerle İstanbul liginde şampiyonluk da kazanmıştır.

Pera Spor Kulübü: 1914 yılında bir Rum kulübü olarak kurulmuştur. Kurtuluş Savaşı sonunda kaçmayan Rumlar "Beyoğlu spor" adıyla kulübün yaşamını sürdürmüşlerdir.

Eyüp Spor Kulübü: 1917'de kurulmuştur. Halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Beylerbeyi Spor Kulübü: 1919 yılında kurulmuştur.

İttihat Spor Kulübü: 1920'de Altınordu'dan ayrılanlar tarafından kurulmuştur. Ömrü pek uzun olmamıştır.

Beykoz Zindeler İdman Yurdu: 1921'de Beykoz Sark İdman Yurdu ve Beykoz Zindeler Yurdu'nun birleşmesiyle oluşan kulüp, uzun yıllar başarılar kazanmıştır.

Kasımpaşa Spor Kulübü: 1921'de kurulmuştur. Halen faaliyetlerini sürdürmektedir.

Topkapı İdman Yurdu: 1921'de kurulmuştur (Toros, 2015, s. 102-104).

2. Erken Cumhuriyet Dönemi Spor Faaliyetleri ve İstanbul

Osmanlı topraklarında yabancılar tarafından 1903 yılında kurulan İstanbul Futbol Birliği, 1910 ve 1914 yılları arasında artan kulüp üyeliklerini bünyesine katarak devam eden İstanbul Futbol Kulüpleri Ligi (İFKL), yine o dönem 1913'te İFKL

dışında kalan İstanbul Kulüplerinin kurduğu Cuma ligi gibi oluşumlar, futbolun örgütlenme biçimleridir. Türkiye'nin ilk ulusal spor yönetimi, kulüplere dayalı olarak, federatif bir yapıyla 22 Mayıs 1922 tarihinde Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı (TİCİ) adıyla kurulmuştur. Türkiye'nin ilk "çok sporlu spor örgütü" (16 kulübün katılımı) TİCİ, sporda demokrasi yolunda önemli adımlar atmıştır. Sporu ülke düzeyine yayma ve ulusal bir spor örgütü oluşturmak amacıyla kurulan TİCİ, spor kulüpleri tarafından oluşan ve kararların yine kulüp temsilcilerinin oylarıyla belirlendiği demokratik bir yapıya sahipti (Sümer, 1990, s. 27-31).

Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının 16.02.1923 tarihinde yapılan toplantısında, "İstanbul Türk İdman Birliği ismi altında faaliyet gösteren 11 kulübün Beşiktaş ile birlikte TİCİ'ye dahil olduğu" belirtilmiştir (Tuna, 2019, s. 78).

Türkiye Cumhuriyeti'nin savaş alanlarında verdiği var olma mücadelesini destekleyecek başka unsurlara da ihtiyacı vardı ve spor bunlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Tüm dünya ülkelerinin göz önünde olduğu arena ise olimpiyat oyunlarıdır. Bu organizasyona katılım varlığın ilanı olarak görülebilirdi.

Yüzyıllar boyunca pek çok amaç için kullanılan spor, modern dünyada rekabeti ve barışı teşvik eden organizasyonlarda sporcuları ve hatta ulusları bir araya getirmek için kullanılmaktadır. Bu organizasyonların en önemlisi, en görkemlisi ve en kapsamlısı ise Antik Çağ'dan bugüne kadar Olimpiyat Oyunları olarak bilinmektedir. Dünyanın her yerinden sporcuları cezbeden bu devasa etkinlik, Pierre de Coubertin'in (1931) belirttiği gibi şampiyonlar topluluğundan ve sıradan bir spor organizasyonundan daha fazlasını ifade etmektedir. Antik Yunan döneminde başlayan ve günümüzde hala devam eden bu etkinlik ulusların spor aracılığıyla bütünleşmesinin ve varlığını ifade edebilmenin temelini oluşturmaktadır (Aktaş ve Öktan, 2022, s. 105).

İstanbul'da 1923 yılına kadar yalnızca Selim Sırrı Bey'in kişisel çabaları ile var olmaya çalışan ve Türkiye'de etkisiz kalmış olan Olimpiyat akımının geliştirilmesi ve yayılması çabaları, zorunlu ortaklık şeklinde bir CMHC (Cihan Müsabakalarına Hazırlanma Cemiyeti)-TİCİ (Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakı) ortaklığı kurulması ile sonuçlanmıştır. Bu ortaklığın başlangıcı ve ana hedefi ise 1924 Paris Olimpiyatlarına Türkiye'nin katılımı ile konusunda Baron Pierre de Coubertin tarafından gönderilen davet üzerine oluşmaya başlamıştı. Cumhuriyet'in 29 Ekim 1923 tarihinde ilan edilmesi ile birlikte Selim Sırrı Bey, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi'nin yönetim kurulunu yeniden düzenlemiş, ilk toplantı ise 2 Kasım 1923 Pazar günü yapılmıştı. Selim Sırrı Bey, konuyu İttifak Başkanı Ali Sami (Yen) Bey ile görüşmüştü. Türk sporunun iki büyük örgütü, Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi ve Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının başlarında bulunan iki spor insanı, Türkiye'nin 1924 Paris Olimpiyatları'nda yer almasının gerekli olduğuna karar vermişlerdi. Bu sayede Genç Cumhuriyet Türkiye'sinin Dünya arenasında boy göstermesi amaçlanmıştır. Ancak ne cemiyetin ne de ittifakın böyle bir bütçesi bulunmadığından ötürü hükümetten bu konu ile alakalı yardım istenmesi gerektiği düşünülmüş, aynı toplantıda 1924 Paris Olimpiyat Oyunlarına katılabilmek için hükümetten yardım isteme meselesi oy birliği ile kabul edilmiştir (Tuna, 2019, s. 79).

Bu dönemle birlikte 1924 Paris Olimpiyatlarına katılım başvurusu yapılabilmesi için farklı spor federasyonlarının kuruluşu gerekmektedir. Bu amaçla Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'ne (1938) kadar uzanan süreçte Federasyonların kuruluşu ve uluslararası örgütlere giriş tarihleri şöyledir. Atletizm (1922-1922), Futbol (1922-1923), Güreş (1922-1923), Bisiklet (1923-1923), Eskrim (1923-1923), Boks (1924-1947), Kürek (1924-1950), Yüzme ve Yelken (1924-1931), Binicilik (1926-1930), Atıcılık (1926-1953), Basketbol (1934-1935), Voleybol (1934-1950), Kayak (1934-1935), ve Jimnastik (1940-1960) yıllarıdır (Fişek, 1998, s. 354).

II. Meşrutiyetle başlayan Cumhuriyetle hız kazanan faaliyetler sonrasında spor kulüplerinin kapılarını art arda voleybola açması üzerine 1923-1924 sezonunda İstanbul Ligi düzenlenmiş ve ilk şampiyonluğu Beşiktaş kazanmıştır. Bu dönemde Voleybol Ligi'nde Fenerbahçe, Galatasaray, Beşiktaş, Pera, St. Benoit, Vefa, Yeni Yıldız, Etoile ve Amerikan kulüpleri mücadele etmekteydi. Sonraki yıllarda üst üste dört yıl Beşiktaş, üç yıl Fenerbahçe şampiyon oldular (Yıldız, 2002, s. 571).

İstanbul'un önderlik ettiği bir diğer spor faaliyeti ise kürek yarışları olmuştur. İstanbul'un işgal günlerinde yapılan bu kayak yarışlarını izlemek için halk, Moda'dan Kurbağalıdere eteklerine kadar sahili doldurmuş, Kalamış önlerinde yüzlerce seyirci, malul gaziler yararına düzenlenen bu yarışları ilgiyle izlemiştir. Cumhuriyetin ilan edilmesinden az evvel 5 Ekim 1923 tarihinde, yine Moda'da, Yavuz Gemisinin de katıldığı deniz yarışları düzenlenmiştir. Cumhuriyet'in ilanını takiben Kabotaj Kanunu'nun 1 Temmuz 1926'da yürürlüğe girmesinden sonra ise 10 Eylül 1926 günü düzenlenen ilk deniz eğlencelerine Beykoz sahili ev sahipliği yapmış ve burada büyük deniz eğlenceleri tertip edilmiştir (Zamacı, 2021, s. 179-180).

Kısa mesafeli yüzme yarışları Cumhuriyetin ilanından birkaç hafta önce başlamış, 1928'de İstanbul Yüzme Şampiyonası düzenlenmiştir. Fenerbahçe ve Galatasaray'ın ardından Moda, Beykoz, Yüzme İhtisas ve İstanbul Su Sporları kulüpleri yüzme dalında başarılar elde ettiler. İstanbul Marmara Denizi bu amaçla birçok yüzme aktivitesi ve şampiyonasına değişik yıllarda ev sahipliği yapmıştır (Kuzucu, 2020, s. 514).

Yirmili yılların spor yapılanmasının temeli olan Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakına benzer şekilde basketbol da ilk kez “kendiliğinden” örgütleniyordu. İstanbul’da faaliyet gösteren basketbol takımlarının bir araya gelerek oluşturduğu “basketbol mıntıkası” 1925 yılında kurulan ve Türkiye basketbol tarihinin ilk organizasyonu olma kimliğini taşımaktadır. Şubat 1922’de antrenmanlara başlayan Nişantaşı ve Galatasaray takımlarına daha önce basketbol hamlesi yapmış ve sonrasında pek sahnedey olmayan Fenerbahçe de bir takım çıkararak eklenmiştir. Azınlık kulüpleri olan Kurtuluş, Pera (Beyoğlu), Maccabi, Protkeba, İtalyan Kartal da basketbol takımları oluşturuyor ve tüm bu kulüpler aralarında maçlar yapmaya başlıyorlardı. Bu temasların yarattığı dinamizm sayesinde basketbol sporu cemiyetleşiyor, 1927 yılında, yine kulüplerin teşebbüsüyle bir araya gelen basketbol takımları “İstanbul Basketbol Ligi”ni oluşturuyorlar ve ilk şampiyon döneme damgasını vuran, Musevi cemaatinin takımı Maccabi oluyordu (Tokatlıoğlu ve Tuna, 2021, s. 62).

Selim Sırrı Bey’in 1927 yılında İstanbul Çapa’da açtığı Beden Eğitimi Kurslarını Amerikalı milyoner Otto Hermann Kahn ziyaret eder ve çok takdir eder. Otto Kahn, Selim Sırrı Bey’in adına 2500 TL göndererek yüzde altı faizi olan miktarı her yıl mesailerini beğendiği beden eğitimi öğretmenlerine vermesini tavsiye eder. Selim Sırrı Bey, 1928-1943 yılları arasında Otto Kahn mükâfatını 32 erkek ve 15 bayan beden eğitimi öğretmenine vermiştir (Güven, 1996, s. 75).

Aynı zamanda Erken Cumhuriyet Dönemi kadına verilen önemin spora yansımada da İstanbul’un önderlik ettiğini görmekteyiz. Öyle ki; bu dönemde kadınların spora yönelmesi, sporcu yakınları aracılığıyla olmuştur. Örneğin Galatasaraylı sporcuların kız kardeşleri 1927’den itibaren Taksim Stadi’nda atletizm çalışmaya başlarken, Fenerbahçeli sporcuların kız kardeşleri ve eşleri de kulübün çimento kortlarında tenis oynayarak kadınların spor faaliyetlerine katılımlarına öncülük etmişlerdir. Fenerbahçeli hanımlar kürek sporunda da adlarından söz ettirdiler. Melek, Nezihe ve Fitnat adlı üç kardeş, kürekte şampiyonluğu yıllarca kimseye kaptırmadılar. 1929’da İstanbul şampiyonluğunu kazanan Fenerbahçe voleybol takımında Sabiha Rifat adlı bir bayan da bulunuyordu. 1930’larda Beşiktaş Kulübü’nde eskrim çalışarak şampiyonluğa ulaşan Suad Fetgeri ve Halet Çambel adlı hanımlar, 1936 Berlin Olimpiyatlarına katılmak suretiyle, bu etkinliğe katılan ilk bayan sporcularımız oldular.

Cumhuriyet döneminde çağdaş spor etkinliklerinin yoğun biçimde görüldüğü İstanbul aynı zamanda çok sayıda modern spor tesisine kavuşmuş, pek çok uluslararası spor etkinliğine ev sahipliği yapmıştır. İlki 1929 yılında Atina’da düzenlenen ve Balkan ülkeleri arasında dostluğu güçlendirmek amacıyla yapılan çoklu bir spor etkinliği olan Balkan Oyunları 1935’te İstanbul’da yapıldı (Atabeyoğlu, 1981, s. 63).

Ancak dönemin içinde bulunduğu siyasi ve ekonomik şartlar nedeniyle spor faaliyetlerinin yapılabilmesinde birtakım problemlerle karşılaşmaktadır. Kulüpler açısından, spor alanlarının ve maddi imkanların yetersizliği ile yurtdışına çıkışta yaşadıkları politik engeller karşımıza çıkmaktadır. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak için birçoğunda Gazi Mustafa Kemal’in imzası olan tedbirler alınmıştır. Kulüplere ve spor medyasına spor alanı tahsisleri ile nakdi-aynı yardımlar yapılmış, milletler arası müsabakaların organizasyonunda yabancı sporcuların vize işlemlerinde ayrıcalıklar tanınarak, ülkemize gelişlerinde kolaylıklar sağlanmıştır. Bu aşamada, İstanbul’da yapılacak olan Balkan Oyunlarına katılacak Rumen sporcuların pasaportlarının parasız olarak vize edilmesine karar verilmiştir (BCA: 30-18-1-2 / 61-8-15). Yunanistan’dan Galatasaray ile maç yapmak üzere gelecek olan 71 mübadil Rum’a bir ay süreyle vize verilmesi onaylanmıştır (BCA: 30-18-1-2 / 24-71-18). Olimpiyat Mecmuası yayınlarına iki yüz lira tahsis edilmiş (BCA: 30-18-1-2- / 83-550-21), Spor Alemi Mecmuasına ithal edeceği kağıtlar içinde gümrük muafiyeti uygulanmıştır (BCA: 30-18-1-2 / 12-77-14). Ayrıca, organizasyonlara demiryolu ve denizyolu ile katılacak kulüplerin yol masraflarının yarısının alınması için karar çıkarılmıştır (BCA: 30-18-1-2- / 10-39-2). Türkiye İdman Cemiyetleri İttifakının son kongresinde ise yabancı ülkelerin spor sahalarının sayıca bizden çok fazla olduğu ve organizasyonlar düzenleyebilmek için büyük olimpiyat sahalarının yapılması görüşü dile getirilmiştir (Vakit Gazetesi, 1932, s. 6).

Yüzme ve kürek faaliyetlerinin yoğunlaşmasının etkisiyle su sporlarına yelken yarışları da dahil oldu ve 1932 yılında İstanbul’da ilk resmî yelken yarışması yapıldı. 1936’da Türkiye’yi ziyaret eden İngiltere Kralı VIII. Edward onuruna Moda Koyu’nda düzenlenen su sporları ve yelken yarışlarını İngiliz kral ile Mustafa Kemal birlikte seyretmişlerdi. 1937 yılına kadar yelkenciler kendi teknelerini kullanırken, aynı yıl Denizcilik Bankası kulüplere tekne hediye ederek gelişimine destek olmuştur. (Yıldız, 2002, s. 429).

İstanbul’da II. Meşrutiyet ile başlayan sporda kulüpleşme çabaları sonrasında Erken Cumhuriyet Döneminde de süren bu yapılara yenileri eklenmiştir. Kuruluşları bu döneme denk gelen kulüpler ise sırasıyla;

Güneş Spor Kulübü: 1923’te çok güçlü futbolcularla kurulan kulüp 10 yıldan fazla bir süre varlığını sürdürdü.

Sarıyer Spor Kulübü: 1923’te kurulmuştur.

İstanbul Spor Kulübü: İstanbul Erkek Lisesi öğrencileri tarafından 1926’da kurulmuştur.

Karagümrük Spor Kulübü: 1926'da kurulmuştur. Halen faaliyetini sürdüren kulüp büyük başarılar kazanmıştır.

Feriköy Spor Kulübü: 1927'de kuruldu (Toros, 2015, s. 104).

Sonuç

II. Meşrutiyet döneminde beden eğitimi alanında gerçekleşen dönüşüm, önceki dönemlere oranla okul müfredatları, tesis ve kullanılan aletlerin durumu ile yayın faaliyetleri bakımından nitelik ve nicelik yönünden oldukça anlamlıdır. Beden eğitimi alanında gerçek bir kabuk değiştirme sürecine girilen bu dönemde önceki dönemlerin bazı özelliklerinin yansımaları olmuş, öte yandan alana yeni çağdaş boyutlar da getirilmiştir. Bu haliyle Cumhuriyet döneminde yeni rejimin başlamasıyla beraber görülecek yeni dönüşümlerin habercisi ve hazırlayıcısı da olunmuştur.

Cumhuriyetten önce tarihsel açıdan Türklere spor daha çok savaş durumlarına hazırlık ile dini, sosyal ve kültürel ritüellerde ve törenlerde gösteri amaçlı sergilenmiştir. Bu törenlerde ana amaç spor ve idman yardımıyla insanların güçlü, kuvvetli ve savaşta baskın olma amaçlarını taşımaktayken, Cumhuriyetin ilk yıllarında bilim esas alınarak, başta eğitim kurumları olmak üzere çağdaş eğitimin bütün kurumlarda uygulanmaya başladığı görülmektedir. Okul müfredatlarının yenilenmesiyle çağdaş eğitim düşüncesinden beden eğitimi ve öğretiminin de etkilendiği görülmektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında çağdaş beden eğitimi ve öğretimi ile kulüplerin gelişimi ve organizasyonlara katılımında, Gazi Mustafa Kemal'in büyük katkısı dikkat çekmektedir.

Bu çalışma ile; İstanbul'un, Osmanlı'nın son dönemi ile Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk dönemlerine spor alanında da öncü bir rol üstlendiği, ilk kurulan spor teşkilatlarından resmi ilk olimpiyatlara katılıma ve birçok spor branşında ilk organizasyonların yapılmasına kadar günümüz Türk Sporuna yön vermiş bir şehir olduğu ortaya çıkmaktadır. O dönemlerde atılan ve sayıları 10'larla ifade edilen kulüp tohumlarının 2022 yılı itibarıyla 2630'a, sayıları 100 lerle ifade edilen sporcu sayısının ise 759237'ye yükseldiği tespit edilmiştir.

Aynı zamanda İstanbul'un çok milletli bir şehir olması ve özellikle burada yaşayan ecnebi tebaanın Batı ile ilişkileri sayesinde, çoğunlukla modern sporların bu topraklara ilk uğrak noktası olduğu görülmektedir.

Bu dönemlerde kurulan kulüp ve dernekler, ülkemizde sporun yapılanmasında ve bugünkü spor kurumlarının oluşturulmasında önemli rol oynamıştır.

Kaynakça

- Aktaş, İ. ve Ötcan, C. Ç. (2022). olimpik değer ölçeği türkçe formunun psikometrik özellikleri ve toplumun olimpik değer algılarının incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 57, 104 – 122.
- Atabeyoğlu, C. (1981). Yıl, 1927... Türk kadını artık spor da yapıyor. *Yıllarboyu Tarih Dergisi*, 2, 63-64.
- Fişek, K. (1998). *Devlet politikası ve toplumsal yapıyla ilişkileri açısından spor yönetimi: Dünyada ve Türkiye’de*. Bağırhan Yayınları.
- Günay, M. (2016). Türkiye’de spor cemiyetlerinin kuruluşu ve bu cemiyetlerin etnik amaçlarla kullanılması. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 4(1), 383-393.
- Güven, Ö., (1996). Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni Yetiştiren Okulların Eğitimini Hazırlayıcı Çalışmalar. *Bed. Eğt. Spor Bil. Der.* 182), 70-82.
- Güven, Ö. (2000). Osmanlı spor geleneğinde spor ahlâkı ve sporda kural ihlallerine karşı alınan yasal önlemler. *Türk Yurdu*, 20(148-149), 36-374.
- Karaca, S. (2022). INSAC Scientific Researches in Social, Humanities and Sport Sciences. Mehmet ULUKAN, Hasan ULUKAN (Ed.) *Eski Türklerde spor kültürü*. (s. 95-106) içinde. Duvar Yayınları.
- Karakaya, E, Y. ve Devocioğlu, S. (2020). Erken dönem Türk tarihinden II. Meşrutiyet’e kadar spor kulüplerinin modernleşme süreci. *Sportre The Journal of Physical Education and Sport Sciences*, 18(Özel Sayı), 106-121.
- Kuzucu, K. (2020). İstanbul’un Spor Tarihi Mekanları. Antik Çağ’dan XXI.Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi, TDV, İslam Araştırmaları Merkezi, Cilt.4., s.490-534.
- Müftüoğlu, E. ve Yıldırım, Y. (2021). Atatürk dönemi spor politikaları (1920-1938). H.Bingöl ve İ.Yalçın (Ed.), *Spor Bilim* (s. 71-96) içinde, Vadi Matbaacılık.
- Özçakır, S. ve Yıldırım, İ. (2016). II. Meşrutiyet dönemi beden eğitiminde çağdaş dönüşümler (1908-1918). *Ankara Üniv Spor Bil Fak*, 14 (1), 15-28.
- Soyer, F. (2004). Osmanlı devletinde (1839-1908 Tanzimat dönemi) beden eğitimi ve spor alanındaki kurumsal yapılanmalar ve okul programlarındaki yeri konusunda bir inceleme. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(1), 209-225.
- Sümer, R. (1990). *Türkiye’de spor yönetiminin tarihsel gelişimi ve sporda demokrasi*. Türk Spor Vakfı Yayınları.
- Taşdemir, S. (2019). Ayvalık’ta spor hayatı (1924-1950 Yılları Arası). *CTAD*, 15(29), 443-471.
- Tagya, Y. (1990). *Türk spor tarihine genel bir bakış*. Millî Eğitim Bakanlığı Spor Eğitim Daire Başkanlığı Yayınları.
- Tokatlıoğlu, E, A., ve Tuna, U. (2021). Erken cumhuriyet döneminde spor siyaset ilişkisi bağlamında ilk milli basketbol maçı ve takımı. *Journal of Health and Sport Sciences (JHSS)*, 4(3), 58-69.
- Toros, N.K. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti spor tarihi*. Gazi Üniversitesi.
- Tuna, U. (2019). Erken cumhuriyet döneminde resmi tarih çalışmaları ve spor yaklaşımı arasındaki ilişki (1923-1938). [Yayınlanmamış Yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Uğur, Y. (2015). Dünya ölçeğinde İstanbul. Antik Çağ’dan XXI. yüzyıla büyük İstanbul tarihi, Cilt.1. s. 219.
- Yamak, S. (2009). II. Meşrutiyet döneminde paramiliter gençlik örgütleri. [Yayınlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Yarar, B. (2014). Osmanlı’dan cumhuriyete geçiş süreci ve erken cumhuriyet dönemi Türkiye’sinde modern sporun kuruluşu. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 21, 301-317.
- Yıldız, D. (2002). *Çağlar boyu Türklerde spor*. Telebasım.
- Zamacı, A. (2021). Osmanlı spor tarihine bir katkı: Moda Ve Beykoz Deniz Yarışları (1913). *Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi*, 9, 159-188.
- Zelyurt, K, M. (2014). Türkiye’de futbolun tarihine bir bakış: Toplumsal sonuçları açısından futbol ve siyaset ilişkisi. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. 9(2), 1763-1779.

Arşiv

Devlet Arşivleri Başkanlığı: BCA: 30-18-1-2 / 61-8-15

Devlet Arşivleri Başkanlığı: BCA: 30-18-1-2 / 24-71-18

Devlet Arşivleri Başkanlığı: BCA: 30-18-1-2- / 83-550-21

Devlet Arşivleri Başkanlığı: BCA: 30-18-1-2 / 12-77-14

Devlet Arşivleri Başkanlığı: BCA: 30-18-1-2- / 10-39-2

Vakit Gazetesi: 21.Ağustos 1922, s. 6.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Araştırmacı verilerin toplanmasında, analizinde ve raporlaştırılmasında her türlü etik ilke ve kurala özen gösterdiğini beyan eder.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makale tek yazarlıdır.

Çıkar Beyanı

Makalenin hazırlanmasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.